

Др **Борјанка Трајковић**
Београд, Народна библиотека Србије

УДК 655.42(497.15) "1925/1927"

КЊИЖАРА И АНТИКВАРНИЦА НИКОЛЕ И СРЕТЕНА КАШИКОВИЋА

Никола Т. Кашиковић Сарајлија (1861-1927), учитељ, национални радник, публициста, сакупљач народног блага и књижевник, био је дугогодишњи уредник гласовитог сарајевског часописа „Босанска вила“ (1885-1914). По окончању Првог светског рата и дугог тамновања у злогласним аустроугарским казаматима, тешко нарушеног здравља, скрајнут и заборављен од нових власти, немајући ни снаге ни подршке да обнови „Босанску вилу“, окреће се књижарском послу.

Никола је заједно са сином Сретеном, јединим од деце који је у послератном периоду наставио да се професионално бави књигом, основао књижару/папирницу/антикварницу. Започела је са радом 1925. године. Ево како је сачувана у сећању савременика: „У најпрометнијем и најживљем, европском и модерном крају Сарајева, око Маријиног Двора, налазило се једно дућанче, које само по себи - мала књижарница и папирница - не би скренуло пажњу пролазника и намерника; тек кад сте ушли и ступили у разговор са сопствеником, то дућанче је добивало своју вредност.“⁽¹⁾ Мало је ко од купаца знао да им је сабеседник једна од најистакнутијих националних, културних и просветних личности из времена окупације Босне и Херцеговине.

На основу огласа штампаних у сарајевској периодици („Братство“, „Слобода“), можемо да констатујемо да је Сретенова књижара и папирница радила и као антикваријат. „Књижара-антикваријат Сретен Н. Кашиковић Сарајево. Купује и продаје све нове и антикварне књиге. Плаћа одлично. Све старе књиге стручно процењује. Цене врло солидне“, текст је огласа објављеног у „Слободи“ од 27. августа 1926. године. У првом броју „Братства“ из јануара 1925. године објављен је оглас сличног садржаја: „Књижара-Антикварница-Папирница Сретен Н. Кашиковић Сарајево, Фра Грге Мартића трг. Купује и продаје све антикварне књиге и ноте. Специјално одељење за стару српску и хрватску књижевност. Сав школски и канцеларијски материјал на мало и велико. Главно заступство „Библијског Друштва“ из Лондона за Босну и Херцеговину. На све понуде и упите из провинције одговара се одмах.“⁽²⁾

У истом броју „Братства“ из 1925. године, штампан је још један оглас за Књижарницу код Катедрале, како су је Сарајлије звале, у којем су власници педагошких дела старијих и новијих издања, као и комплет књига Српске књижевне задруге. (Поменути оглас за Кашиковићеву књижару излазио је у десет бројева „Братства“ за 1925. годину).

Пишући о судбини књижара и првих сарајевских антикварница које су почеле да се оснивају тек после Првог светског рата, писац и публициста Марко Марковић је оставио драгоцену сведочанство о књижари и антикварници Сретена Н. Кашиковића. Будући да је Марко Марковић друговао са Сретеном, те и сам био чест посетилац књижаре-антикварнице, његово писано сведочанство о књижарском раду Сретена Кашиковића представља редак аутентичан документ.

„Солидног образовања, Сретен је изврсно познавао нашу, а страну књижевност добро, волио је књигу и знао јој вриједност. Од самог почетка имао је подоста одабраних, па и ријетких књига и комплета часописа - да ли донесених од куће или купљених, не знам - и уживао у њима гледајући их. Само је понеком од нас дозвољавао да их покатакд узме у руке. А о продаји није било ни говора; или зацијени толико да човјек изгуби вољу да даље пита. Куповао је и продавао уџбенике, приручнике и текућу лијепу књижевност. Набави ли какву рјеђу књигу, одмах је попне на највишу полицу, ону с које се могла дохватити само помоћу степеница.

Како му је посао ишао, то нико од нас није знао. По ономе што смо видјели - није изгледало да иде особито добро. Али знам и то да је био стално у преписци с великим кућама антикварних књига у земљи и иностранству. Вјероватно му је тај посао доносио праву, довољну зараду.“⁽³⁾

У Сретеновој антикварници био је смештен и део богате породичне библиотеке, оно што је претекло од видовданског пустошења и полицијских преметачина. Познато је да је Никола Кашиковић као уредник „Босанске виле“ настојао да прибави што више књига и часописа за приказе у листу, а као вишегодишњи књижничар Српског пјевачког друштва „Слога“ знатно је увећао фонд Друштвене библиотеке, успостављањем плодних сарадничких веза са библиотекама у Србији и другим српским земљама. За време судског процеса који је пред аустроугарским судом у Сарајеву вођен против Николе Кашиковића 1916/17. године, стављено му је на терет и поседовање „забрањених“ књига које су приликом преметачине пронађене у његовој кући на Бањском Бријегу. Тако да је део богате библиотеке запленом полицијских власти нетрагом нестао. Оне књиге које су сачуване (поседовао је оригинална издања Вукових народних пјесама, књиге владике Николаја Велимировића и др.) нашле су своје место у антикварници.

У књижарском послу Сретену је од велике помоћи био отац Никола, кога је болест спречила да се поново активира у учитељском послу. Чекајући од нове власти декрет о пензионисању, Никола Кашиковић је међу књигама у синовљевој књижари одбројавао своје последње дане.

Међутим, судбина је другачије одлучила. Изненада, у својој 35. години, од срчане капи умро је 9. маја 1927. године Сретен Кашиковић. За њим, је после само тринаест дана, отишао и отац Никола.

Београдско „Време“ је 12. маја 1927. године објавило вест да је у Сарајеву „напрасно преминуо угледни грађанин и национални борац Сретен Кашиковић, власник популарне књижаре и антикварнице код катедрале.“⁽⁴⁾

Сарајевско „Братство“ је уз вест о смрти Сретена Кашиковића објавило и шири текст о њему. „Сретен Кашиковић књижар сарајевски, сарадник нашег листа умро је 9. о.м. од срчане капи. Син је наших националних бораца г. Николе Т. Кашиковића и

госпође Стоје, која је за свој рад осуђена на смрт. У кругу наше револуционарне омладине пок. Сретен заузимао је видно место (...) Свршио је учитељску школу, био је добар познавалац наше, руске и стране литературе, а нарочито се интересовао за црквену литературу и старине.“⁵⁾

Сретен Кашиковић је активно учествовао у предратном омладинском националном покрету. Поред рада у очевој „Босанској вили“, био је активни члан српског просветног и културног друштва „Просвјета“, а као учитељ био је учесник штрајка Срба ђака Учитељске школе у Сарајеву. Друговао је са најреволуционарнијим омладинцима - Младобосанцима, Данилом Илићем, Костом Крајшумовићем и другима.

После Сретенове изненадне смрти, а убрзо и очеве, Књижару и антикварницу Сретена Н. Кашиковића задесила је зла судбина. Продата је заједно са драгоценим и ретким књижним благом на јавној дражби (лицитацији). Марко Марковић, Сретенов пријатељ, оставио је аутентично сведочанство о томе:

„Почетком октобра извршена је, не знам по чијем тражењу и због чега, јавна дражба (судска продаја) цијеле књижаре. Знате ли шта је то јавна дражба? Кад суд на тражење неког повјериоца узапти овако једну радњу, он попише све што је у њој, и изложи продаји док не намири дужни износ. У одређени дан и сат почиње лицитација једног по једног предмета или више њих заједно, књига на примјер, као што је овдје било. Судски извршилац објави да се продаје та и та књига или хрпа књига и постави почетну цијену. Онда се купци надмећу. Ако су купци у договору, онда они један по један пењу динар по динар. Ствари припадну ономе ко је дао највише. Е, то ја никад нисам могао да гледам. Уз то, Сретен ми је био друг, а његова књижара као неко посвећено мјесто.

Сутрадан сам слушао од очевидаца: како је неколико сарајевских претрга, трговаца старим стварима, по свом обичају створило картел и „ађутно“ откупило све књиге, потрпало их у сепете као купус - при чему су се књиге цијепале, листови се дерали и отпадали ... туга једна ... а онда их одмах ту, „на лицу мјеста“, почели крчмити буд-зашто - како су их и купили. Неки библиофили и библиомани дошетали су касније и од претрага - прекупили приличан број ријетких, вриједних књига. Платили их скупље, и опет их добили јефтино. Међу ријеткостима је, кажу, нарочито

запажено неколико књига: једно Петраркино дјело, штампано 1547. у Венецији, Гундулићев Осман из 1771, *Rèisè in Dalmatien*, штампано у Верну 1776. Њемачко-српски рјечник, штампан 1847. у Венецији, неколико примјерака Њ. издања Вуковог Рјечника (продаваних по 30 динара) итд.

Гдје су те књиге данас, и да ли су уопће сачуване, не знам. Тако је за непуна три сата нестало књижаре коју је пок. Сретен са страшћу скупљао и љубоморно чувао чак и од нас, својих пријатеља. Кад сам по подне тога дана завирио у њу, радња је личила на разбојиште прекривено неким књижицама које су трговци сматрали неважним, листовима истргнутим из књига, корицама, некаквим писмима и ковертама, уопће штампаним, сад безвриједним папиром...⁶⁾

На крају Марковићевог текста о првим сарајевским књижарима и антикварима, стајало је: „Судбине књижара су као и судбине људи.“

Четрнаест година доцније, у Адресару за Дринску бановину, објављеном 1941. године у Сарајеву, у телефонском именику града Сарајева, наишли смо на име Николе Кашиковића. Стара књижарница је сада носила његово име и, сходно времену, имала је нову адресу: „Кашиковић Никола Т., књижара и папирница, Кр. Александра 80, тел. 31-65.“⁷⁾ Упркос свему, преживела је.

Напомене

¹⁾ Аноним: † Никола Кашиковић.- Реч, Београд, 23. 1927, IV, 944, стр. 2.

²⁾ Оглас.- Братство, Сарајево, јануар 1925, I, стр. 51.

³⁾ Sudbina knjižara i knjiga.- Marko Marković: Izabrana djela. Knjiga II, “Svjetlost”, Sarajevo, 1968, str. 131.

⁴⁾ Аноним: +Сретен Кашиковић.- Време, Београд, 12. V 1927, VII, стр. 3.

⁵⁾ Аноним: † Сретен Кашиковић.- Братство, Сарајево, јуни-јули 1927, III, 6. и 7, стр. 104.

⁶⁾ Sudbina knjižara i knjige.- Marko Marković: Članci i ogledi. Prilog za istoriju kulturnog života Bosne i Hercegovine. Knjiga druga, “Veselin Masleša”, Sarajevo, 1961, str. 216.

⁷⁾ Adresar ABC, Izdaje: “Adresar” za Drinsku banovinu, Sarajevo, 1941, str. 33.

Резиме

Никола Т. Кашиковић (1961-1927), дугогодишњи уредник и власник сарајевског часописа „Босанска вила“ (1885-1914), основао је са сином Сретеном 1925. године књижару, папирницу и антикварницу. Књижара „Код Катедрале“, како је била позната код Сарајлија, имала је на својим полицама вредне и ретке књиге, део приватне библиотеке Николе Т. Кашиковића.

После изненадне смрти Сретена Кашиковића 1927. године, а убрзо и смрти његовог оца Николе, књижара-антикварница је престала са радом. Богат и редак књижни фонд распродат је судском одлуком на јавној лицитацији. Тако је, само у једном дану, нетрагом нестала библиотека Кашиковића, брижљиво стварана више од пола века.

д-р Борјанка Трајкович

Книжный и антикварный магазин Николы и Сретена Кашиковичей

Резюме

Никола Т. Кашикович (1961-1927), бывший редактором и собственником сараевского журнала *Босанска вила* (1885 – 1914) на протяжении многих лет, основал со своим сыном Сретеном книжный, бумажный и антикварный магазин в 1925 году. На полках книжного магазина *У Кафедрального собора*, как его называли жители города Сараево, лежали ценные и редкие книги, часть личной коллекции Николы Т. Кашиковича.

После внезапной смерти Сретена Кашиковича в 1927 году, а вскоре и после смерти его отца Николы, книжный т. е. антикварный магазин перестал со своей работой. Богатая и редкая коллекция книг распродана волей суда на публичном аукционе. Таким образом, только в одном дне, бесследно пропала библиотека Кашиковичей, тщательно комплектованная более чем полвека.

Borjanka Trajković, Ph.D.

The Bookshop and the Antique Shop of Nikola and Sreten Kašiković

Summary

For a long time, Nikola T. Kašiković (1927-1961) was the editor and the owner of the magazine «Bosanska Vila» (Bosnian Nymph, 1885-1914), from Sarajevo, and in 1925, together with his son, he found a Bookshop, a Stationery store and an Antique shop. The Bookshop «Kod Katedrale» (By the Cathedral), as known to the Inhabitants of Sarajevo, had very valuable and rare books on its bookshelves, a part of the private library of Nikola T. Kašiković.

After a sudden death of Sreten Kašiković, in 1927, and soon after the death of his father Nikola, the Book and Antique shop was closed. The rich and rare Book Holdings were sold out at a public auction by juridical decision. In such a way, the entire Library of Nikola Kašiković, carefully collected for over a half century, only in one day, has disappeared without any traces.